

3. Гражданское право : учебник / [отв. ред. Е. А. Суханов]. – [2-е изд., перераб. и доп.] : в 2 т. Т. II. Полутом 2. – М., 2000. – 704 с.
4. Договірне право України. Особлива частина : навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін.; за ред. О. В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 1200 с.
5. Попандопуло В. Ф., Яковлева В. Ф. Коммерческое право : учебник / В. Ф. Попандопуло, В. Ф. Яковлева. – СПб : Изд-во СПб ГУ, 1997. – 518 с.
6. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Книга четвертая : Договоры о перевозке, буксировке, транспортной экспедиции и иных услугах в сфере транспорта. – [5-е изд., стер.]. – М. : Статут, 2011. – 910 с.
7. Податковий кодекс України : станом на 19 січня 2013 року // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92 (10.12.2010) (частина 1). – Ст. 3248.
8. Егиазаров В. А. Транспортное право : учебное пособие / Егиазаров В. А. – М., 1999. – 458 с.
9. Кодекс торговельного мореплавства України : станом на 05 січня 2013 року // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 47 (21.11.1995). – Ст. 349.
10. Офіційний сайт судноплавної лінії Harag-LloydAg [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.harag-lloyd.com/en/home.html>
11. Офіційний сайт судноплавної лінії ARKASline [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.arkas.com.tr/>
12. Офіційний сайт судноплавної лінії Mediterranean Shippingcompany [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mscevva.ch/>
13. Офіційний сайт судноплавної лінії MAERSKline [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.maerskline.com/appmanager/>

Д. Г. Манько,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Інституту національного та міжнародного права,
Міжнародний гуманітарний університет

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ В АСПЕКТІ ДІАЛОГУ ПРАВОВИХ КУЛЬТУР

Співіснування сучасних держав зумовлює необхідність розробки ефективних механізмів обміну та імплементації правових інститутів між різними державами. У цьому аспекті важливим є не тільки гармонізація та уніфікація законодавства, згідно із результатами якої встановлюється адекватне поле правового регулювання, але й регламентується порядок обміну правовими актами у яких втілюються формально виражені потреби окремих індивідуальних та колективних суб'єктів права. Причому, враховуючи певні сталі зв'язки, між окремими державами може встановлюватися особливий режим обміну такою інформацією.

Відповідно, дослідження особливостей легалізації документів в аспекті діалогу правових культур є безумовно актуальною темою досліджень у сфері загально-теоретичної юриспруденції.

Загальнотеоретичну основу дослідження склали праці С. С. Алексеєва, Х. Н. Бехруза, В. В. Дудченко, Л. М. Завадської, Н. А. Зелінської, П. А. Кенсовського, С. В. Ківалова, А. Ф. Крижановського, М. І. Козюбри, Т. М. Нешатаєвої, Ю. М. Оборотова, О. П. Подцерковного, П. М. Рабіновича, А. І. Римарука, Н. О. Санахметової, Ю. А. Тихомирова, Г. А. Тосуняна, Є. О. Харитоновна, Н. А. Чечиної, В. Є. Чиркіна.

Метою статті є встановлення особливостей обміну юридичними документами та засвідчення їх чинності між Україною та іншими сучасними державами.

Сутність існування сучасної держави розкривається при аналізі не тільки її форми, але й дослідженні особливостей її участі у діалозі правових культур. Сучасна держава, це не тільки відокремлена геополітична сутність, але й ще специфічна організація влади. При чому, така організація, зумовлює особливий порядок не тільки конструювання вищих органів влади, але й особливості здійснення поточної діяльності.

Історично визнання документів іноземних держав розвивалося як елемент науки дипломатики, джерела виникнення якої лежать у творах Конринга 1672 року, що вперше систематизувала правила визначення дійсності документів [1, с. 47].

Як зазначає П. А. Кенсовський, «із розвитком міжнародних відносин виникла необхідність в утворенні спеціального відомства, яке б займалося зовнішньополітичними справами, включаючи встановлення дипломатичних відносин як основної форми підтримки офіційних відносин між державами відповідно до норм міжнародного права й практики міжнародного спілкування, визнання де-факто чи де-юре тієї чи іншої держави та її уряду з боку інших держав» [2, с. 75].

У процесі формування й розвитку цих відносин склалися дипломатичні прийоми функціонування міждержавних контактів, що опосередковувались укладенням різних договорів і обміном відповідною документованою інформацією. При цьому одним із найбільш важливих і поширених видів зв'язку між державами з доставки офіційної кореспонденції, документів і предметів, призначених для службового користування, стала дипломатична пошта, щодо якої встановлений спеціальний режим [3, с. 159].

З метою визначення дійсності таких документів, що виходять від належних відомств держави, використовувалися прийоми (деякі з них актуальні й донині), на основі яких виник транснаціональний правовий інститут – інститут легалізації іноземних офіційних документів. Характерною тенденцією розвитку цього інституту в даний час є розширення і диверсифікованість взаємовідносин як між самими державами, так і між індивідами й організаціями різних країн і, як наслідок, поява неофіційних (приватних) письмових документів, що опосередковують такі взаємовідносини [4, с. 60].

Аналізуючи історію виникнення міжнародних договорів із міждержавного обміну документованою інформацією, можна знайти деякі елементи, що характеризують досліджуваний інститут.

Так, ще 1930 року відбувся обмін нотами між Народним комісаріатом закордонних справ Союзу Радянських Соціалістичних Республік і посольством Великої Британії про виконання судових доручень у цивільних справах на умовах взаємності.

1936 року між Союзом Радянських Соціалістичних Республік і Францією була укладена Угода про передачу судових і нотаріальних документів і виконання судових доручень у цивільних і торгових справах [5, с. 11]. При цьому було обговорено, що такі документи, призначені особам, що проживають на території договірних держав, а також судові доручення в цивільних і торгових справах, що підлягають виконанню на цій території і вихідні від влади договірних держав, будуть передаватися через дипломатичні місії, що знаходяться на території договірних держав, які забезпечать їх передачу компетентній владі.

Судові й нотаріальні документи повинні були мати супровідні листи, адресовані владі, від якої виходить прохання, складене офіційною мовою влади, до якої

звернено прохання, і містити указівку влади, від якої виходить документ, що передається, найменування і якість сторін, адресу одержувача й рід документа, про який йдеться.

Доказом вручення служили чи датована й підписана одержувачем розписка, чи засвідчення влади договірної сторони, до якої звернено прохання, що установлює факт і форму вручення [6, с. 37].

За особливим проханням дипломатичних місій влада, до якої звернено прохання, повинна була вжити заходів до вручення документа належною місцевою посадовою особою чи у формі, запропонованої законом країни, до якої звернено прохання, чи в особливій формі, якщо прохання не суперечило законодавству країни, до якої звернено прохання. В останньому разі документ повинний був супроводжуватися перекладом офіційною мовою держави, до якої звернено прохання. Цей переклад засвідчував дипломатичний або консульський агент сторони договору, що звернулася з проханням, або присяжний чи офіційний перекладач сторони, до якої звернено прохання [7, с. 99].

Причому передбачалася особлива форма судового доручення, що не мала суперечити законодавству держави, до якої звернено прохання. Це означає, що застосовувалася погоджена процесуальна форма іноземної держави.

Кожна з обох договірних сторін мала право здійснювати безпосередньо через своїх дипломатичних і консульських агентів і без вжиття примусових заходів вручення судових документів і нотаріальних актів власним громадянам, що перебувають на території договірних держав. Таким чином, в Угоді знайшло відображення розмежування офіційного документообігу на судовий (судові доручення в цивільних і торгових справах) і нотаріальний (документи, акти), а також розмежування за суб'єктним складом сторін, що просять інформацію, тобто на компетентні органи публічної влади й приватних осіб, що проживають на території договірних держав [8, с. 56].

Надалі аналогічні ознаки лягли в основу прийняття конвенційних норм з надання правової допомоги, включаючи процедуру надання інформації у зв'язку із судовим розглядом, обмін інформацією із судових матеріалів і обмін позасудових документів. До числа таких норм належать і норми Конвенції, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів 1961 року. До прийняття цього міжнародного договору універсального визначення поняття легалізації документів у міждержавному інформаційному обміні й документообігу не було.

Нормативний масив трансграничного інституту збільшився, коли були прийняті такі договірні норми: Конвенція щодо підписання й повідомлення за рубезем судових і позасудових актів у цивільних і комерційних справах 1965 року; Конвенція про одержання за кордоном доказів у цивільних або торгових справах 1970 року; Європейська угода про передачу заяв про правову допомогу 1977 року; Європейська конвенція про вручення за рубезем документів по адміністративних питаннях 1977 року та ін. [9, с. 97].

У кожній з держав, що беруть участь у цивілізованих міжнародних зносинах, тобто відповідно до норм міжнародного права й практики таких зносин, визначення легалізації здійснювалося на рівні поглядів і концепцій про сутність і призначення поняття в праві. Значну роль у цьому відігравали наукові праці юристів-міжнародників, дипломатів. Національні норми, що регламентують загальні по-

ложення правового легалізаційного режиму, містяться в законах і відомчих службових інструкціях.

Відповідно: *підтвердження дійсності документів і підписів, печаток, штампів, що їх скріпляють*, як найважливіший вид легалізаційної діяльності, становить собою діяльність правомочних органів публічної влади держави, спрямовану на встановлення, засвідчення, підтвердження дійсності наявних на документах печаток і підписів компетентних посадових осіб і відповідності вимогам закону країни їх походження.

Даний вид легалізаційної діяльності здійснюється в таких формах:

Нотаріальне засвідчення. Нотаріальне засвідчення – діяльність, пов'язана із системою органів і посадових осіб, на яких покладений обов'язок засвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення [10, с. 27].

Апостиляція – порядок підтвердження дійсності документів поза країною походження шляхом проставлення апостиля, що становить собою чи окремий лист із найменуванням «Апостиль», який прикріплюється до документа, що засвідчується, чи штамп із тим самим найменуванням і встановленим суворо визначеним змістом [11, с. 5].

Консульське узаконення. Це засвідчення дійсності підпису посадової особи, її статусу й, у належних випадках, печатки уповноваженого державного органу на документах і актах, а також відповідності їх законам країни перебування [12, с. 17].

Міжнародні угоди про правову допомогу – консульське узаконення й проставлення апостиля не вимагаються, якщо міжнародним договором передбачено скасування чи спрощення цих процедур [13, с. 37].

Таким чином, значимість зазначеного виду легалізаційної діяльності для України визначається впливом глобалізаційних та інтеграційних тенденцій на існування сучасних держав. Діяльність правомочних органів публічної влади держави, спрямована на встановлення, засвідчення, підтвердження дійсності наявних на документах печаток і підписів компетентних посадових осіб і відповідності вимогам закону країни їх походження, є ефективним засобом розвитку співробітництва на міждержавному рівні в сучасному світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Евинтов В. И. Проблемы многоязычия в праве международных договоров / В. И. Евинтов // Сов. ежегод. междунар. права. 1975. – М., 1977. – С. 75–94.
2. Ерпылева Н. Ю. Международное частное право / Н. Ю. Ерпылева. – М., 1999. – 183 с.
3. Голосніченко І. П. Адміністративний процес / І. П. Голосніченко, М. Ф. Стахурський. – К. : ГАН, 2003. – 256 с.
4. Гойман В. И. Действие права : методологический анализ / В. И. Гойман. – М. : Акад. МВД РФ, 1992. – 180 с.
5. Большая Советская Энциклопедия. – М. : Сов. энцикл., 1969–1978. Т. 3. – 458 с.
6. Гусейнова С. М. Проблемы уголовно-правовой регламентации легализации (отмывания) денежных средств или иного имущества, приобретенных преступным путем : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Салихат Магомедовна Гусейнова. – Ростов-на-Дону, 2003. – 214 с.
7. Давыдова Г. Н. Юридические процедуры в гражданском праве: Общая характеристика : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Г. Н. Давыдова. – Казань, 2004. – 197 с.
8. Ефремов Л. В. Вопросы применения международных договоров о взаимном оказании правовой помощи в работе арбитражных судов / Л. В. Ефремов // Вестник ВАС РФ. – 2000. – № 3. – С. 105–117.
9. Дія права: інтегративний аспект : [монографія] / [кол. авт.] ; відп. ред. Н. М. Оніщенко. – К. : Юрид. думка, 2010. – 360 с.
10. Зайцев И. М. Процессуальные функции гражданского судопроизводства / И. М. Зайцев. – Саратов, 1990. – 106 с.

11. Консульский Устав СССР // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1976. – № 27. – 37 с.

12. О борьбе с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ. Конвенция Организации Объединенных Наций от 20 декабря 1988 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fatf-gafi.org>.

13. О правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам : Конвенция от 22 января 1993 г. // Ведомости Верховной Рады Украины. – 1993. – № 1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rada.gov.ua>.

*Ю. А. Мараховская,
соискатель кафедры права
Европейского Союза и сравнительного правоведения;
Национальный университет «Одесская юридическая академия»*

СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИЗУЧЕНИЕ ПОЛИТИКИ КАК САМОСТОЯТЕЛЬНЫЙ ОБЪЕКТ НАУЧНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ

Овладеть теорией и методом означает стать, как отмечал английский философ Джон Милль, сознательным мыслителем. Методология позволяет нам экономить научный труд, совершенствуя культуру научного познания. Обстановка в сфере политической методологии оценивается порой чрезвычайно уныло и эмоционально.

В политической науке остро ощущается потребность в создании синтезированных систем и раскрытие закономерностей, что невозможно осуществить без серьезных разработок в области методологии, в частности, в сфере методологии сравнительного анализа, как одного из центральных и наиболее продуктивных способов получения нового знания.

Сравнительный анализ, как одно из средств понимания реальности, составляет базис современной политической науки. Роль сравнительного анализа в улучшении современной политической теории многогранна и значительна. Само появление интереса к политической теории стало возможно благодаря сравнительному методу.

Работа в сфере получения нового знания в современной политологии важна с той точки зрения, что политология в силу своего «несовершенства» и в силу ряда других обстоятельств, освоила область сравнительной методологии, равно как и методологии общей. Увеличение количества исследований, заявляющих себя как сравнительные, в политической сфере реализуют методологические основания сравнительного изучения политики.

Исходя из выше сказанного, представляется актуальным и вполне оправданным выделение методологических аспектов изучения политики в самостоятельный объект научного исследования.

Научная область политической компаративистики многомерна, поскольку она развивалась под перекрестным влиянием методологического разнообразия в рамках ряда отраслей общественнознания.

Однако, по мере знакомства с литературой по данному вопросу, пришлось неоднократно столкнуться с полным отсутствием работ по данной теме. Этот факт отмечался французским социологом Э. Дюркгеймом, осуществившим библиографическое описание исследований, выполненных его предшественниками в области методов изучения социальных проблем. По мнению Дюркгейма, к методологическим проблемам социального исследования, ранее обращался лишь француз-